

Janja Žitnik Serafin, Večkulturna Slovenija. Položaj migrantske književnosti in kulture v slovenskem prostoru, Založba ZRC, Ljubljana, 2008, 314 str.

Delo znanstvene svetnice na Inštitutu za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU dr. Janje Žitnik Serafin z naslovom *Večkulturna Slovenija* in podnaslovom *Položaj migrantske književnosti in kulture v slovenskem prostoru* obravnava nekatera izrazito aktualna vprašanja slovenske izseljenske in priseljske problematike. V središču avtoričinega zanimanja sta predvsem vprašanji, kako lahko plodnejše medsebojno povezovanje slovenskih izseljencev v različnih delih sveta, zlasti povezovanje na področju njihove kulturne in umetniške ustvarjalnosti, pripomore k nadaljnjemu ohranjanju njihove narodne in kulturne zavesti ter kakšno vlogo lahko pri tem odigra posodobitev strategij Republike Slovenije na področju krepitve vezi s slovenskimi izseljenci. Delo uveljavljene in priznane raziskovalke vprašanj slovenskega izseljenstva, predvsem pa izseljenske književnosti, ne odraža samo avtoričinega izredno temeljitega in podrobnega poznavanja obravnavane problematike, temveč tudi njeno poudarjeno osebno angažiranost na vseh strateških področjih, ki jih vključuje njena obravnava.

Izredno obsežno in temeljito znanstveni delo, namenjeno vprašanjem migrantske književnosti, sestoji iz dveh temeljnih delov: problematike slovenske izseljenske književnosti in problematike književnosti priseljencev v Slovenijo. Razdeljeno je na več temeljnih poglavij, ki dejansko predstavljajo monografije v malem. Avtorica je obe vprašanji, od katerih je vprašanje slovenske izseljenske književnosti vsekakor dlje časa prisotno v slovenskih znanstvenih krogih, predstavila ne zgolj iz literarno zgodovinskega, ampak tudi iz širših socioloških in drugih vidikov.

V uvodnem poglavju je strnjeno in pregledno povzela tako predmet svojih v monografiji objavljenih raziskav kot dosedanje študije obravnavanih vprašanj, teoretska izhodišča, metodološka in terminološka pojasnila (med njimi narod, etnična skupnost, migracije, priseljenec, zdomec, zamejec) ter opredelila ustreznost oziroma neustreznost nekaterih danes zelo »vročih« pojmov, zlasti novih oziroma »novih« manjšin, jezikovne in kulturne integracije ter gostiteljske družbe oziroma države.

Naslednje poglavje, kot že omenjeno monografija v malem, obravnava položaj slovenske izseljenske književnosti v matičnem slovenskem prostoru zlasti z vidikov njene razpoznavnosti, obsega in kvalitete, njenega razvoja in njenih najpomembnejših piscev. Opredeli vlogo slovenske izseljenske književnosti v matični slovenski kulturi, njeno (ne) vključenost v slovensko literarno zgodovino in posledično tudi (ne)vključenost in neprepoznavnost v učnem načrtu matičnega slovenskega šolstva.

Kot je znano, smo bili Slovenci skozi svojo zgodovino pretežno narod izseljencev in slovensko ozemlje področje pretežnega izseljevanja. Šele v najnovšem času postaja slovensko ozemlje področje priseljevanja, zlasti s prostora bivše skupne jugoslovanske države. Naslednje poglavje, posvečeno književnemu delu in položaju priseljskih avtorjev v slovenski kulturi, je prispevala zunanja sodelavka Inštituta za slovensko izseljenstvo

literarna zgodovinarica - komparativistka dr. Lidija Dimkovska in tako tezi o knjigi kot vrsti monografij v malem dodala še dodaten argument.

Najobsežnejše poglavje v knjigi je posvečeno prikazu kulturnega položaja priseljencev v Slovenijo in njihovih potomcev. Nastal je na podlagi odgovorov v anketi, razposlani na 67 priseljskih društev, na katero je odgovorilo 156 pripadnikov prve priseljske generacije in 90 njihovih potomcev. Med obravnavanimi temami v poglavju so vprašanja vezi priseljencev z njihovimi kulturnimi društvi, »neslovenstvo«, slovenski stereotipi o priseljskih, jezikovno (ne)prilagajanje, jezikovna in kulturna nestrpnost ter priseljska izkušnja v luči integracijskih načel, verska vprašanja, vprašanja (ne)enakopravnosti na različnih področjih življenja, od zaposlovanja, politične dejavnosti, socialnih pravic do udeležbe v kulturnem življenju.

Posebno poglavje je posvečeno vprašanjem procesa enakopravne jezikovne in kulturne integracije priseljskih skupnosti v Sloveniji, dinamiki kulturnega življenja priseljskih skupnosti, statističnega prikaza literarne in publicistične dejavnosti slovenskih izseljencev v ZDA ter predvojnih in povojnih slovenskih izseljencev v Argentini, vodikom literarne dvojezičnosti, mejam nacionalne književnosti ter njeni koncentrični shemi v okviru nacionalne kulture.

Avtorica knjige si v monografiji med vrsto drugih upravičeno zastavlja vprašanje, kakšne so poti k enakopravnejši integraciji slovenskega izseljskega leposlovnega in drugega kulturno-umetniškega ustvarjanja v skupno kulturno dediščino slovenske književnosti in kulture. V to dediščino sodi tudi izseljska književnost ne glede na to, ali je objavljena v slovenščini ali v prevladujočem jeziku nove domovine. V tem sklopu in za primerjavo avtorica obravnava vprašanje kulturnega položaja priseljencev v Sloveniji, še zlasti pa položaj priseljskih piscev in drugih priseljskih umetnikov ter njihove dvojne kulturne vpetosti, v kateri je mogoče najti celo vrsto paralel s položajem (tudi dvojezičnih in tujejezičnih) slovenskih izseljskih književnikov, umetnikov in kulturnih delavcev.

Avtorica odklanja zavračanje vključevanja tujejezičnega leposlovnega dela in drugih »besednih kulturnih dejavnosti« v korpus slovenske nacionalne književnosti in kulture kot neproduktivno, saj je jezikovna pripadnost matičnemu narodu le eden od dejavnikov narodne in kulturne identitete, ki pa nikakor ni odločilen. Trdi prav ravno nasprotno: svobodna izbira jezika literarne in kulturne komunikacije zagotavlja pri drugi in tretji generaciji izseljencev boljše možnosti za ohranjanje in nadaljnji razvoj slovenske izseljske kulturne dediščine.

Avtorica poudarja, da v tujih jezikih objavljena literarna dela izseljskih piscev pomembno prispevajo k mednarodnemu prodoru njihovih matičnih kultur in tradicij. Z vrednotenjem in prevajanjem teh del v matični jezik ter z njihovo integracijo v matično književnost in kulturo se krepijo vezi med nosilci narodove kulture znotraj in zunaj njenih teritorialnih in jezikovnih meja, s tem pa seveda tudi sama narodova kultura. Na drugi strani pa se s tovrstnimi vezmi tudi pri potomcih izseljencev krepi njihova izvorna narodna in kulturna identiteta, ki se še naprej prenaša iz generacije v generacijo.

Janja Žitnik Serafin je kot prodorna raziskovalka dolga leta pod imenom Janja Žitnik objavljala svoja dela s področja slovenske izseljske literarne in kulturne zgodovine. Njena

bibliografija obsega prek dvesto bibliografskih enot z opaznim deležem objav v tujini. V slovenskih humanističnih krogih se je uveljavila s svojimi štirimi samostojnimi monografijami o slovenskem izseljenskem pisatelju Louisu Adamiču, še bolj pa kot pobudnica in nosilka projekta *Slovenska izseljenska književnost* in kot glavna urednica osrednjega rezultata tega projekta, ki je izšel pod istim naslovom v treh obsežnih knjigah. Prav s tem delom je vzbudila zanimanje učiteljev in raziskovalcev slovenskega jezika, literature in kulture ter živahen odziv širše slovenske kulturne javnosti tako v matičnem prostoru kot v izseljenskih skupnostih po svetu.

Znanstvena monografija dr. Janje Žitnik Serafin *Večkulturna Slovenija. Položaj migrantske književnosti in kulture v slovenskem prostoru* predstavlja obsežno, celovito obravnavo tu orisane slovenske izseljenske in priseljenske problematike tako na področju književnosti kot kulture v širših razsežnostih. Odlikuje se po sistematični zgradbi, koherentni, zaokroženi vsebini in poudarku na uporabnosti. Ob nedvomni znanstveni prepričljivosti in kompletni znanstveni opremi, v katero je vključenih kar 25 strani temeljitih seznamov uporabljenih virov in literature, razdeljenih v poglavja Tiskane objave, Spletni viri, Drugi viri in Leposlovje ter Imensko kazalo, pa je knjiga tudi izrazito berljiva, saj je njen jezik živ, jasen in nazoren.

Andrej Vovko